

Kafkas İslam Ordusu: Yitik Neslin Hikâyesi

Abdülhamit Avşar

İstanbul, Mihrabad Yayınları, 2019, 383 Sayfa, ISBN: 978-605-6846-24-3

Şule ZENGİN*

Doç. Dr. Abdülhamit Avşar 1964 yılında Doğu Türkistan'ın Yarkent şehrinde doğmuştur. Daha sonra Kayseri'ye gelerek eğitim hayatına burada başlamıştır. Lisans eğitimini radyo televizyon bölümünde tamamlamış, yüksek lisansını siyaset biliminden yapmış ve doktorasını ise uluslararası ilişkiler alanında yapmıştır. Kendisi televizyon yapımcılığı yapmıştır. Birçok belgesel meydana getirerek bu alanda çeşitli ödüller almıştır. İyi bir araştırmacıdır. Bu sayede tanıtacak olduğum kitabı meydana getirmiştir. Bu kitap bir araştırma çalışmasıdır. Sayın Abdülhamit Avşar bu kitabı bir araştırmadan yola çıkarak yazmaya başlamıştır. Başta Osmanlı ve Azerbaycan Türkü olmak üzere muhtelif İslam ülkelerinden derlenerek kurulan Kafkas İslam ordusu, Osmanlı Devleti'nin Azerbaycan'daki kardeşlerimizin korunması amacıyla oluşturduğu askeri bir güçtür. Nuri paşanın komutasındaki bu ordu sayesinde Bakü'nün kurtarılması ve bağımsız Azerbaycan Devleti'nin kurulması sağlanmıştır. Usta gazeteci Abdülhamit Avşar bu kitapta Kafkas İslam Ordusunda görev almış askerlerin hayatta olan birinci derecedeki yakınlarıyla görüşerek hatıralarını tespit etti. Bu hatıralara kitapta oldukça geniş bir şekilde yer

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğrencisi, znsusu2@gmail.com

vermiştir. Bu kitap aynı zamanda önemli bir sözlü tarih araştırmasıdır. Özellikle sözlü tarih açısından çok önemli bir kazanımdır.

Kitap çeşitli bölümler halinde meydana getirilmiştir. İlk olarak bir sunuş ile balanmış daha sonra giriş bölümü yazılmıştır. Burada Azerbaycan'ın genel durumundan ve nasıl Osmanlıdan yardım isteyerek Kafkas İslam ordusunun meydana getirildiği anlatılıyor. 1918 yılı başlarında Bakü'de yönetimi ele geçiren Bolşevik Rus ve Ermeni Taşnak kuvvetler, Azerbaycan'da demografik yapıyı değiştirmek ve ülkenin sahibi olmak üzere harekete geçmişlerdi. Bu maksatla Bakü başta olmak üzere Azerbaycan'ın her bölgesinde toplu katliamlar, sürgünler yapıyorlardı. Azerbaycanlılar Türkiye'den yardım talebinde bulunuyorlar. Çeşitli cephelerden toplanan gönüllü askerlerle oluşturulan bir orduyla yardıma koşuldu. Kafkas İslam Ordusu orada galip geldi ve Bakü'yü kurtardı. Fakat daha sonra Osmanlı'nın Mondros'u imzalamasından sonra Türk Kafkas İslam Ordusu Azerbaycan'dan çekildi. Ancak Osmanlı'nın talimatıyla ordunun birçok askeri Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ordusuna destek olmak amacıyla burada kaldı. 1920 de Azerbaycan Halk Cumhuriyeti yıkılınca geride kalan bu askerlerin kaderi de değişiyor. Önce ülkelerine dönmelerine izin verilmeyerek ülkenin dört bir tarafına dağıtılıyorlar. İkinci dünya savaşından sonra ise tecrit kamplarına konuluyorlar ardından da Sibiry'a'nın taygalarına sürgün edilmişler. Doç. Dr. Abdülhamit Avşar da 2004-2007 yılları arasında TRT Bakü Temsilcisi olarak görev yaparken geride kalan bu askerlerin izlerini sürmeye başlamıştır. Fakat çok uzun zaman ve zalim bir Sovyet devri geçtiği için pek kolay olmamıştır. Daha sonra bazı ipuçları bulmuş ve bazı askerlerin ailelerine ulaşmayı başarmıştır. Bunlardan bazıları; Sivas/Zaralı Celepoğullarından Mehmet Turan'ın oğlu Mahmut Ali Memmedov, Samsunlu Abdurrahmanoğullarından Mirza Halil'in oğlu Hafız Abdulov, Kayseri/Kızılörenli Topallıoğullarından Mustafa'nın oğlu Selim Mustafayev 'dir. Böylece adım adım bu kitapta bahsedilen yitik Osmanlı askerlerinin izlerini sürmüştür. Bu çalışma sayesinde bir sözlü tarih ortaya çıkmıştır. Bu eser asıl olarak Kafkas İslam Ordusu askerleriyle yapılan sözlü tarih çalışmasından meydana gelmektedir. Ancak sözlü tarih yönteminin önemi ve genel tarih yazımına katkısının altını çizilebilir amacıyla esere sözlü tarih çalışması ve belgesel ilişkisine yer veren bir bölüm de eklenmiştir. Daha sonra Sözlü Tarih ve Tarih Yazımına Katkısı bölümü eklenmiş. Burada da alt başlıklar olarak Sözlü Tarih ve Sözlü Tarih Belgeselciliği, Sözlü Tarih, Tarih Yazıcılığının Neresindedir? Gibi başlıklar yer almaktadır ve bir sonuç bölümüyle bu kısım tamamlanmaktadır. Ardından Kafkas İslam Ordusu başlığı altında yeniden ve daha ayrıntılı bir biçimde ordu hakkında, Azerbaycan hakkında bilgiler verilmiştir.

Daha sonra yukarıda bahsettiğimiz tanıkların tarafından yitik Osmanlı askerleriyle ilgili hikâyeler anlatılmaktadır. Her biri o askerlerin oğlu, akrabası vesairedir. İlk olarak Samsunlu Abdurrahmanoğullarından Mirza Halil anlatılıyor. Onu anlatan oğlu Hafız Abdulov'dur. Anlattığına göre babası Kafkas İslam Ordusuna gönüllü olarak katılmış. Daha sonra ailelerinin nasıl sürgün edildiğini anlatıyor. Ermenilerin bu zulümlerini anlamadığını ifade ediyor. Çünkü birçok Müslümandan zengin yaşadıklarını ve bu yüzden anlamadığını söylüyor. Onlar Gedebe'de sürgünde iken babasını

birde Sibiry'a sürgün ettiklerini ve gerekçesinin yalnızca Türk olduğu için sürgün edildiğini söylüyor. Hafız Abdulov babasına yöneltilen ithamlardan kurtulmak için mücadele vermiştir. Daha sonra babasının nasıl vatan hasreti içindeyken yaşamını yitirdiğinden bahsetmektedir.

Ardından Sivaslı Celepoğullarından Mehmet Turan'ın öyküsü anlatılıyor. Onu da anlatan Mirza Halil'in oğlu Hafız Abdulov'dur. Daha sonra torunu tarafından anlatılıyor. Her biri babasıyla dedesiyle olan hatırladığı ne kadar anısı varsa ellerinden geldiğince anlatmaya gayret ediyorlar. Özellikle üzerinde durdukları husus ise vatan hasretidir. Bu konu onlar için çok hassastır. Çünkü bu konuda hep eksik kalmışlardır ve babalarının dedelerinin bu hasret ile vefat etmeleri onları daha da derinden üzmektedir. Vatan hasretini dindirmek için Türkiye'ye elinden geldiğince yardım etmeye çalışanlarda var içlerinde. Böylece kendilerini daha huzurlu hissettiklerini ve vatanına karşı görevi olduğunu söyleyenler vardır. Burada sadece birkaç isimden bahsetmiş bulunmaktayım. Fakat kitapta çok fazla isim ve öyküleri bulunmaktadır. Anlatılan hayat hikâyelerinin sonunda kitaba son söz kısmı eklenmiştir. Bu kısımda yazar temennilerini ileterek kitaba son vermiştir. Kitabın en sonunda ise bir fotoğraf albümü eklenmiştir. Bu yitik askerlerin anısına torunları oğullarının bulunduğu fotoğraflar eklenmiştir.

Doç. Dr. Abdülhamit Aşar yapmış olduğu bu çalışma ile sözlü tarih alanına önemli bir katkıda bulunmuştur. Bir tarihçi olmamasına rağmen bu konularda düşünüp çalışmalar yapması çok değerlidir. Ayrıca üslubu, kaleme alış tarzı zevkle okunacak şekildedir. Hayat hikâyeleri anlatırken de özüne uygun olarak bizzat o kişilerin ağzından kendi şiveleri ile kaleme almıştır ve anlaşılmayan kelimelerin tek tek açıklamalarını sayfa altında belirtmiştir. Bu da önemli bir yaklaşımdır. Kitap, bu alanda çalışma yapmayı düşünenler için önemli bir örnek ve teşvik edicidir.